ਹੇ ਮੇਘ!

ਰੂਪਾਂਤਰ-ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੇ ਮੇਘ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਸਿਕੀ ਸਾਹਿਤ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਰਮ, ਜ਼ਾਤ ਜਾਂ ਕੌਮ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਇਕ ਕੌਮ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕਵੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗੋਰਕੀ, ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ, ਸੁਕਰਾਤ, ਵਾਲਟ ਵਿਟਮੈਨ, ਮਾਰਕਸ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਲਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕਲਾਸਿਕੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਐਤਕੀ ਅਸੀਂ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ਹੇ ਮੇਘ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੇ ਮੇਘ ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਕਤ ਆਕਾਸ਼ੀ ਬਿਜਲੀਆਂ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਲਰਜ਼ਾਅ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਕਾਇਨਾਤ 'ਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲੇ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਹਾੜ ਤੇ ਧਰਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਲੀਦਾਸ ਨੇ ਚਿਤਰੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਮੇਘਦੂਤ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਦੇ ਨਾਇਕ ਯੱਕਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਦੂਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਪਤਨੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਸੁਨੇਹੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ, ਤੀਰਥ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਨਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਲੰਘਣ ਵੇਲੇ ਕੀ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਸ ਇਹੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਾਡੇ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ

ਮੇਘਦੂਤ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਕਮੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੀਦਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਤਨੀ ਪਤਨੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਪ੍ਰੇਮਕਾ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤਵੇਂ ਫੇਰੇ/ ਚੌਥੀ ਲਾਂਵ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰੇਮਕਾ ਸੁਆਸ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖ਼ੈਰ ਦੇਖੀਏ ਕਾਲੀਦਾਸ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹੋਗੇ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਘਦੂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਭਾਵ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ। ਭਾਵ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮੇਘਦੂਤ ਜਿਵੇਂ ਸਮਝ ਆਇਆ, ਇਹ ਉਹੋ ਕੁਝ ਹੈ। ਚੁਮਾਸੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਠੀਕ ਸੁਗਾਤ ਹੈ। ਦੋਸਤੋਵਸਕੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਵਿਚਾਰ ਬੱਦਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਝੜੀਆਂ ਬਣ ਬਣ ਡਿਗਦੇ ਹਨ। ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।"

***

ਹੇ ਮੇਘ, ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਧੀਮੀ ਗਤੀ ਕਰ ਲਵੀਂ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਜਾਈਂ। ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਉਪਰ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਕਰੇ ਪਏ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ਿਲਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੀਂ ਤੇ ਇਸ ਪਹਾੜੀ ਦੁਆਲੇ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰੀਂ।

***

ਹੇ ਮੇਘ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਇੱਧਰ ਉਧਰ ਭਟਕਦੀ ਹੋਈ ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਰਸਤਿਆਂ ਉਪਰ ਤੁਰਦੀ ਹੋਈ ਸ਼ਾਇਦ ਪਾਰਬਤੀ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਦਿਸ ਪਵੇ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪਾਰਬਤੀ ਦਿਸੇ ਤਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਮੰਡਰਾਂਦਾ ਨਾ ਫਿਰੀਂ। ਤੁਰੰਤ ਬਰਫ਼ ਬਣਕੇ ਉਸਦੇ ਕਦਮਾਂ ਹੇਠ ਵਿੱਛ ਜਾਈਂ, ਹੇ ਮੇਘ।

ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਕੰਗਣ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸ਼ੰਕਰ, ਜੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਹੇਠ ਆਪਣੀ ਬਰਫ਼ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਬਣਾ ਲਵੀਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮਣੀ-ਤਟ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਸਕੇ।

***

ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਪਹਾੜੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਆਰੀਆ-ਵਰਤ ਦੇਸ ਆਏਗਾ। ਇਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ ਇੰਨਾ ਨੀਵਾਂ ਆਈਂ ਕਿ ਬਨੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹੇਂ। ਆਰੀਆ ਵਰਤ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿੜੇ ਹੋਠਾਂ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਤੂਹੀਂ ਹੈਂ ਹੇ ਮੇਘ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਲੰਘੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਪੀਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੀਆਂ।

***

ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਤੂੰ ਨੀਵਾਂ ਉਤਰੇਂ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਈਂ। ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਈਂ ਹੇ ਮੇਘ। ਕੋਈ ਜ਼ਿੱਦੀ ਬਿਜਲੀ ਜੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਦੇਖਣ ਦੀ ਇਛੁੱਕ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹੀਂ ਕਿ ਜੁਗਨੂੰ ਬਣ ਕੇ ਚੱਲ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਨਿਮਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਜਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਂ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਫਿਰ ਬੀਰਭੂਮੀ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਆਏਗੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਧਨੁੱਖ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸਿਰ ਉੱਡ ਗਏ ਸਨ।

ਲਹੂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਜਮ ਕੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਖੱਪ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਸੀ। ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਲੱਖ ਪੁੱਤਰ ਸੌਂ ਗਏ ਸਨ, ਹੇ ਮੇਘ! ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਧਰਮ-ਧ੍ਵਜਾ ਲਹਿਰਾਈ ਸੀ।

***

ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਬਲਰਾਮ ਜੀ, ਜਿਹੜੇ ਕੌਰਵਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਥੇ ਵਸਦੇ ਸਨ। ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦੋਂ ਕੌਰਵ-ਪਾਂਡਵ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜ ਪਏ ਤਾਂ ਬਲਰਾਮ ਜੀ ਏਨੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਅੰਤਿਮ ਸਵਾਸਾਂ ਤੱਕ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਜਲ ਹੀ ਪੀਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤੂੰ ਵੀ ਇਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਪੀ ਕੇ ਜਾਈਂ। ਗੱਜੀਂ ਨਾਂਹ। ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਲੰਘੀਂ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੇ ਬੜੇ ਦੁਖ ਦੇਖੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਘ।

ਉਜੈਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੈਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਹਣਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤੇ ਤੂੰ ਰੁਕ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇਂਗਾ ਕਿ ਇਨਾ ਸੁਹਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਗਿਆ? ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਤਪ ਕੀਤਾ। ਰੱਬ ਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਮੰਗਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਸੁਰਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਗਿਆ। ਸੁਰਗ ਦਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਟੁਕੜਾ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਭੇਜਦੇ ਹੋਇਆਂ ਰੱਬ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਜੈਨੀ ਰੱਖਣਾ।

ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਜਲ ਪੀਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀਂ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਝੁਕੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਅਕਸ ਦਿਸੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਨਦੀ ਵਿਚ ਦਿਸੇਗੀ ਤਦ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦੇ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਨਹੀਂ; ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਤੈਰਦੇ ਹੋਏ ਤਾਕਤਵਰ ਦਰਿਆ, ਕਦੀ ਤੂੰ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਝੁਕਦਾ ਹੈਂ; ਕਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਲਈ ਉਤਰਦਾ ਹੈਂ: ਇਹ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਸੰਗਮ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹਨ।

***

ਮਗਧ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ ਝੀਲਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬੜਾ ਸਵੱਛ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪੀਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਨੀਵਾਂ ਉਤਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਗੋਲ ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਲ ਉਪਰ ਤੈਰਦੇ ਹੋਏ ਸਫ਼ੈਦ ਹੰਸ ਦਿਸਣਗੇ। ਗੋਲ ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤੈਰਦੇ ਹੰਸ ਦੇਖਕੇ ਤੂੰ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇਂਗਾ, "ਕੋਈ ਕਿਉਂ ਏਨੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈ ਇਥੇ? ਕੌਣ ਸੀ ਉਹ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਤ ਭਰ ਇਸ ਬਲੌਰੀ ਤਲ ਉਪਰ ਨਾਚ ਕੀਤਾ ਸੀ?" ਤੂੰ ਪਿਆਸਾ ਹੋਏਂਗਾ, ਪਰ ਏਨੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ ਦੇਖਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਏਂਗਾ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਫਿਰ ਮੰਦਾਕਣੀ ਨਦੀ ਆਏਗੀ। ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੱਜੀਂ ਨਾਂਹ, ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਦਤਮੀਜ਼ ਬੱਚਾ ਸਮਝ ਕੇ ਤੇਰੇ ਉਪਰ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਗੜਿਆਂ ਤਿਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਅਕਲ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ।

***

ਇਹ ਹਾਥੀ ਮੰਦਾਕਣੀ ਨਦੀ ਦਾ ਜਲ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਉਤਰੇਂ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਹਾਥੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਗੰਧਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੀਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਪਏ ਹੋਣ ਉਹ ਜਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

***

ਹੇ ਮੇਘ, ਤੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਏਂਗਾ ਤਾਂ ਭਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਫਿਰ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਤੈਨੂੰ ਡੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ, ਟਿਕੇ ਵੇਗ ਉਡਦਾ ਜਾਏਂਗਾ। ਹੌਲਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਮੰਦਾਕਣੀ ਦੇ ਘਾਟਾਂ ਉਪਰ ਮੰਦਾਰ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਹਨ। ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰੇਤਾ ਸੋਨਰੰਗਾ ਹੈ। ਯੱਕਸ਼ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਇਸ ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਮਣੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਕਾਣ ਅਤੇ ਲੱਭਣ ਦੀ ਖੇਡ ਆਮ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ।

***

ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅੰਦਰ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਆ ਕੇ ਦੇਖੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੰਡੀਆਂ ਉਪਰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਚਮੇਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੋਈ ਫੁੱਲ ਡਿਗਿਆ ਮਿਲੇਗਾ। ਤੂੰ ਸੋਚਣ ਲਗੇਂਗਾ ਕਿ ਇਥੇ ਨੇੜੇ ਚੰਬੇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਇਹ ਪੁਸ਼ਪ ਖਲਾਰ ਗਿਆ ਹੈ? ਜੰਗਲੀ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਈ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਚੁਪ ਚੁਪੀਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਉਪਰ ਤੁਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੰਤ ਰੰਗੀਨ ਭੇਤ ਅੱਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਜਾਣਗੇ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉੱਚਾ ਉਡੇਂਗਾ ਤਾਂ ਧੌਣਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਕਰਕੇ ਹੰਸ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉੱਡਣਗੇ। ਇਉਂ ਲੱਗੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਫ਼ੈਦ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਹਿਨ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਸੁਹਣਾ ਲੱਗੇਂਗਾ ਤੂੰ ਬੜਾ। ਇਹ ਹੰਸ ਰਾਹ ਦੱਸਣਗੇ। ਜਿੱਧਰ ਉਹ ਜਾਣ, ਉਧਰ ਤੂੰ ਜਾਈਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਹੈ।

***

ਨਿਰਵਿੰਧਿਆ ਨਦੀ ਵੀ ਦੇਖੀਂ ਭਰਾ। ਉਛਲਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਪਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਦੇਖਕੇ ਕਹੇਂਗਾ - ਵਾਹ! ਕਿੰਨਾ ਸੁਹਣਾ ਕਮਰਬੰਦ ਬੰਨ੍ਹਕੇ, ਨਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਨੱਚਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

***

ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੋਮਲ ਨਾਰੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਜਾਣਗੀਆਂ ਕਿ ਏਡੇ ਭਾਰੀ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਪੌਣ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕੀ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਪਹਾੜ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਡਿਗ ਹੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਉਹ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਨਗੀਆਂ।

***

ਰੂਪਮਤੀਆਂ ਭੋਲੀਆਂ ਭਾਲੀਆਂ ਨਿਰਛਲ ਜੱਟੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਉਂ ਨੱਚ ਉਠਣਗੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆਚੀ ਹੋਈ ਕੋਈ ਦੁਰਲਭ ਵਸਤੂ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਮੁਸਕਾਣ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਤਾਜ਼ੇ ਵਾਹੇ ਖੇਤਾਂ ਉਪਰ ਜਮ ਕੇ ਬਾਰਸ਼ ਕਰੀਂ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੜੇ ਤਿੱਖੇ ਮੋੜ ਕਟਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਟੀ ਨੱਚਦੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਧਾਰਾਂ ਇੰਜ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਲ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ।

***

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਚੁਰਾ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਦੌੜੀਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਲੁਕਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਂ। ਇਉਂ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਲਹਿਰਾਏਗੀ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ- "ਜੂੜੇ ਵਿਚ ਮੋਰ ਖੰਭ ਟੰਗ ਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ।" ਸਭ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਗੇ। ਵਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੂਜਨੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਹੰਸਣੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਹੰਸ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨੱਚਣਗੇ। ਬਬੀਹੇ ਕਿਕਲੀਆਂ ਪਾਣਗੇ ਤੇ ਭੌਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਲਾਪ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਗਾਇਨ ਕਰਨਗੇ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮਲਹਾਰ ਰਾਗ ਗੂੰਜਦਾ ਸੁਣਕੇ ਤੂੰ ਵੀ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਢੋਲ ਉਪਰ ਡਗਾ ਲਾ ਦਈਂ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸੁਹਣੀਆਂ ਮਾਲਣਾਂ ਪਸੀਨੇ ਵਿਚ ਨਹਾਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਜਦੋਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂਬੇ ਰੰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖੜੇ ਤੁਰੰਤ ਧੋ ਦਈਂ। ਸਖ਼ਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਇਹ ਅਧਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

***

ਕੋਈ ਕੋਈ ਨਦੀ ਰੁਕ ਰੁਕ ਇੰਜ ਚਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਮੁਟਿਆਰ ਇੰਜ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ ਹੌਲੇ ਹੌਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ।

***

ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਭੋਲੇ ਨਾਥ ਆਪਣੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਲਹੂ ਲਿਬੜੀ ਤਾਜ਼ੀ ਖੱਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਅਸਤ ਹੋਣ ਲੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਤੂੰ ਲਹੂ ਲਿਬੜਿਆ ਖੱਲ ਦਾ ਟੋਟਾ ਲੱਗੇਂਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਣਸਾਰ ਮਾਂ ਗੌਰੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬ ਉਠੇਗਾ। ਹੋਣੀ ਦੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਘ।

***

ਕੌਲ ਇਕਰਾਰ ਮੁਜਬ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਕੋਈ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਿਕਲੇ। ਨਾ ਲਿਸ਼ਕੀਂ ਨਾ ਗੱਜੀਂ। ਇਕ ਪੱਤਾ ਹਿੱਲਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਨੇ ਸਹਿਮਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਵਿਚ ਕੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਭਰਾ? ਬੇਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਵਾਦੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮਦਹੋਸ਼ ਨਾ ਹੋਈਂ। ਇਥੇ ਮਾਤਲੋਕ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

***

ਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਭੌਰੇ ਨਿਕਲ ਪੈਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪਾਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਚੰਗਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਉੱਚਾ ਉੱਡ ਜਾਏਂ।

***

ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੰਗਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਗੋਟੇ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀ ਸੁੱਚੀ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਦੇਖਕੇ ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਰੋਸ ਕੀਤਾ ਸੀ।

***

ਅਲਕਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਨੈਣੀਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਧਾਰ ਦੇਖੀ, ਹੇ ਮੇਘ। ਸੱਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ, ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਰਾਗੀ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਉੱਡ ਕੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਨਮ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੁ ਸੰਗੀਤ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।

***

ਪਰ ਇਸ ਨਗਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁਗਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਿਆਰੇ ਮੇਘ?

***

ਅਲਕਾ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਭੀਖ ਮੰਗਦੇ ਆਮ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀਵੇ ਨਹੀਂ ਜਗਦੇ, ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਤਨ-ਦੀਪ ਕਦੀ ਬੁੱਝਦੇ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜੋਬਨ ਮੱਤੀਆਂ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕੁ ਦੇਰ ਰਤਨਦੀਪਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

***

ਹਿਮ ਪਰਬਤ ਦੇ ਬਾਂਸ ਜੰਗਲਾਂ ਵਲ ਵੀ ਝਾਤ ਮਾਰੀਂ। ਅਣਗਿਣਤ ਭੌਰੇ ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਸੁਰਾਖ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਬੀਨਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਧੁਰ ਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਜਦੋਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਿਜੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ, ਤਦ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਏਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਜਾਈਂ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਾਰਾਂ ਪੈ ਜਾਣ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦੰਗ ਹੋ ਜਾਣ।

***

ਆਪਣੇ ਸੁੰਡ ਉੱਚੇ ਕਰ ਕਰ ਜੰਗਲੀ ਹਾਥੀ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਲੱਗਣ ਤਦ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਲ-ਮਣੀਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਪਾ ਦੇਈਂ। ਕਲਪ ਬਿਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਕੋਮਲ ਝੰਡੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਲਹਿਰਾਈਂ।

***

ਮਥਰਾ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰੌਣਕਾਂ ਭਰੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਵੀ ਦਿਲ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮੇਂ। ਜੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਜੇਬਾਂ ਕਸ ਕੇ ਫੜ ਰੱਖੀਂ। ਇਥੇ ਸਿਰੇ ਦੇ ਹੱਥੇ ਹੋਏ ਚੋਰ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਫੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ- "ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਥੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਸਿੱਖੀਆਂ ਹਨ।"

***

ਅਲਕਾਪੁਰੀ ਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣੇ ਹੀ ਕੀ। ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਕੰਵਲ-ਨਾੜ ਦੇ ਕੜੇ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਧਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੁੱਤਾਂ ਵਿਚ ਕਲੀਆਂ ਟੰਗ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਂਹ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪਹਿਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਦੰਬ ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਵਿਚ ਮਟਕਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਹੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਪੰਛੀ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗਦੇ ਹਨ।

***

ਗੰਗਾ ਦਾ ਦੁਪੱਟਾ ਮੇਰੀ ਅਲਕਾਪੁਰੀ ਨੇ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਢਿਲਕਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਹੀ ਫੈਲ ਗਿਆ ਹੈ।

***

ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਤੇਰੇ ਪੁੱਜਣ ਵੇਲੇ ਜੇ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਰਜਾਂ ਧਮਕਾਂ ਨਾਲ ਡਰਾਈਂ ਨਾਂਹ। ਉਸਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਉਸਦੇ ਜਾਗਣ ਤੱਕ ਤੂੰ ਉਸਦਾ ਸੁਹਣਾ ਮੁਖੜਾ ਨਿਸੰਗ ਦੇਖਦਾ ਰਹੀਂ।

***

ਜਿਸ ਪਾਸ ਇਹ ਸੁਨੇਹੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਉਸ ਪਤਨੀ ਬਾਰੇ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗੀ। ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਉਹੀ ਹੈ। ਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸੀ, ਨਾ ਬਾਦ ਵਿਚ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

***

ਘਰ ਅੰਦਰ ਕਦੀ ਬਾਹਰ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਕੁ ਗਰਦਨ ਝੁਕਾਈਂ, ਨੀਵੀਂ ਪਾਈਂ, ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਦੀ, ਤੁਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗੇਗੀ ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲਵਾਈ ਦੇ ਦਿਨ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਖਿੜਾਂ ਜਾਂ ਬੰਦ ਹੋਵਾਂ।

***

ਮੇਘਲੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ

ਪੁਸ਼ਕਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਹੇ ਮੇਘ, ਤੂੰ ਇੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਜ਼ੀਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਇੱਛਾਧਾਰੀ ਹਸਤੀ ਹੈਂ। ਵਿਜੋਗ ਕਾਰਨ ਅਲਕਾਪੁਰੀ ਝੁਲਸੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਬਰਸ। ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਠੁਕਰਾ ਦਏਂਗਾ ਤਦ ਵੀ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਮਨਾਵਾਂਗਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਬੇਨਤੀ ਮਨਵਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਭਲੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਠੋਹਕਰ ਖਾਧੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੀਚਾਂ ਬਦਨੀਤਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਪੂਜਨੀਕ ਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਪਮਾਨਿਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ। ਬੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਭਾਰੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨਣੀ ਨਾ ਮੰਨਣੀ ਤੇਰੇ ਵਸ।

—